



YOZUVCHILAR IJODINI TANITISH ORQALI ADABIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH

(Isajon Sulton asarlari misolida)

Ergasheva Sug'diyona

Qo'qon universiteti tayanch doktoranti

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-mart 2025-yil Tasdiqlandi: 26-mart 2025-yil Jurnal soni: 14 Maqola raqami: 45 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1158 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS adabiy turizm, SWF, GOLDEN WORD, raqamli texnologiya, kontent marketing, virtual sayohat, tarjimashunoslik, adabiy tarjima.	Maqolada adabiy turizm va uning turizm sohasida tutgan o'rni, yozuvchilarning ijodini tanitish orqali rivojlantirish yo'llari, sayyohlarga yaratilayotgan qulayliklar, global adabiy festivallar tashkil etish, innovatsion texnologiyalar va raqamli marketingdan foydalanish usullari, tarjimashunoslik sohasidagi yangiliklar va uning adabiy turizm rivojlanishida turgan o'rni haqida ma'lumot beriladi.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida turli madaniyatlarni o'rganish va tanishtirish usullari sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Adabiy turizm eng muhim va zamonaviy yo'nalishlardan biri bo'lib, yozuvchilarning ijodiy merosi orqali madaniy almashinuvga yangicha nuqtai nazardan yondashadi, uning asosiy maqsadi yozuvchilar, she'riyat va adabiy meros bilan chambarchas bog'langan joylarni ziyorat qilish orqali sayyohlarni ularga bo'lgan qiziqishini oshirishdir.

Adabiy turizm klassik sayohatlardan farq qiladi u faqatgina yozuvchilarning tug'ilgan joylari va yashagan uylari, mashhur adabiy asarlar yozilgan manzillar yozuvchilarning uy muzeylari, tarixiy adabiy obyektlarni sayr qilish emas, balki yozuvchilarning ichki dunyosiga sayohat qilishdir. Adabiy turizm sayyohga oddiy sayohatdan ko'ra yangi madaniyatlar haqida atroflicha ma'lumot olish, ularning o'ziga xos jihatlarni tushunish, tarixiy shaxslar va ijodkorlarning hayot yo'lini o'rganish, dunyoqarashni kengaytirish, asarlarning geografik va tarixiy kontekstini his qilish va eng asosiysi insoniy qadriyatlarini chuqurroq anglab yetish va yozuvchilarning ijodiy dunyosiga kirib borish kabi keng imkoniyatlar, noyob va qimmatli tajribalar beradi.

Adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda davlatimiz rahbari boshchiligidagi turizm sohasida yirik islohotlar olib borilmoqda. Jumladan, viza rejimi soddalashtirildi, ayni paytda 93 dan ortiq xorijiy davlat fuqarolari uchun vizasiz kirish, 56 ta davlat uchun elektron kirish vizasi, 47 davlat uchun besh kunlik tranzit vizasiz kirish, shuningdek, 76 davlat uchun turistik viza berishning yengillashtirilgan tartibi belgilandi. Markaziy Osiyo davlatlarining madaniy merosini bir-biriga o'zaro bog'liq sifatida targ'ib qilish bo'yicha tashabbusga asosan UNESCOning "Xiva deklaratsiyasi" qabul qilindi. Islom hamkorlik tashkiloti tomonidan Xiva 2024-yil "Islom dunyosining turizm poytaxti" deb e'lon qilindi.[1, <https://kun.uz/news/2023/10/16/ozbekistonda-turizm-sohasi-2017-2023-yillarda-islohotlar-qanday-natijalarga-olib-keldi>] 2023-yil turkiy davlatlar tashkilotining Turizm vazirlarining yig'ilishida Qo'qon shahriga "Ilk turizm poytaxti" nomi berildi. Mamlakatimizga tashrif buyurayotgan sayyohlar soni ham kundan kunga ortib bormoqda. Joriy yilning boshida Yamanning Hardamawt axborot agentligi O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish istiqbollarga bag'ishlangan maqolani e'lon qildi. Unda ta'kidlanishicha, O'zbekiston Turizm qo'mitasi 2025-yilda mamlakatga 12 million xorijiy sayyoh kelishi prognoz qilinmoqda. Shu xususda **BBC Travel** global media portal ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston 2025-yilda sayohat qilish uchun eng yaxshi 25 ta yo'nalish ro'yxatiga kirdi. Maqolada ta'kidlanishicha, turizm O'zbekistonning o'ziga xos an'analari va madaniy me'rosini saqlash strategiyasining muhim qismiga aylanib bormoqda. Mamlakat infratuzilmani jadal rivojlantirmoqda, yangi mehmonxonalar, yuqori tezlikdagi temir yo'l mashrutlari, ichki aviareyslar va yangilangan madaniy diqqatga sazovor joylar sayohatchilar uchun betakror imkoniyatlarni yaratmoqda. 90 dan ortiq mamlakatning, jumladan Buyuk Britaniya, Kanada va Avstraliya fuqarolari O'zbekistonga vizasiz tashrif byurishlari mumkinligi sayohatni sezilarli darajada osonlashtiradi va sayyohlar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi, deyiladi xabarda.[2, <https://wah.news/pages/1>]

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada adabiy turizmni rivojlantirishda zamonaviy yozuvchilarning, xususan, Isajon Sulton ijodining ahamiyati madaniyatshunoslik, adabiyotshunoslik va turizm

sohalari kesimida tahlil qilinadi. Tadqiqotda tarixiy-kultural tahlil, badiiy matn tahlili va komparativ yondashuvlar asosiy metod sifatida qo'llanilgan. Shuningdek, yozuvchining asarlari asosida yaratilgan turistik marshrutlar, adabiy festival va uchrashuvlarning adabiy turizmga ta'siri empirik dalillar bilan asoslanadi. Isajon Sultonning tarix, she'riyat va zamonaviylikni uyg'unlashtirgan asarlari orqali adabiy merosni targ'ib qilish imkoniyatlari yoritiladi.

Tadqiqot natijalari. Adabiy turizm madaniy merosni saqlash, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish va xalqaro miqyosda tanilish uchun katta imkoniyatga ega. Adabiy festivallarni tashkillash va xalqaro hamkorlikdan foydalanish bu sohani yangi bosqichlarga olib chiqadi.

Yuqorida ta'kidlangan, amalga oshirilayotgan islohotlarga qaramay yozuvchilarning ijodini tanitish orqali adabiy turizmni rivojlantirish to'liq shakllanmagan.

Quyidagi omillar adabiy turizm rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadi:

- uning asosan lokal sayyohlar uchun mo'ljallanganligi,
- marketing strategiyasining zaifligi,
- raqamli texnologiyalardan yetarli darajada foydalanmaslik,
- Adabiy festivallarni aniq va izchil rejaga asoslangan holda tashkillamaslik;

Tarjimashunoslik sohasidagi ayrim kamchiliklar:

- xalqaro tarjima muassasalari bilan cheklangan a'loqalar,
- xalqaro nashriyotlarda o'zbek adabiyotiga qiziqishning pastligi,
- yurtimizda badiiy asarlarni chet tiliga mukammal tarjima qila oladigan professional tarjimashunoslarning yetishmasligi,
- zamonaviy o'zbek adabiyotining jahon tillariga yetarli darajada tanitilmasligi,
- milliy kolorit va madaniy kontekstni saqlab qolish qiyinchiligi,
- o'zbek tilidagi o'ziga xos iboralar va tushunchalarni boshqa tillarga to'g'ri tarjima qilishdagi muammolar.

Yozuvchilar ijodini tanitish orqali adabiy turizmni rivojlantirishning quyidagi yo'llar bilan amalga oshirish mumkin:

1. Global adabiy festival va forumlarni tashkil etish lozim

Xalqaro darajada yozuvchilar ijodiga bag'ishlangan adabiy festival, seminar va konferensiyalar tashkil etish, bu tadbirlarda yozuvchilarning badiiy asarlariga oid muhokama va sharhlar olib borish turli millat yozuvchilarini bir-biriga yaqinlashtiradi, madaniy almashinuvni kengaytirishga yordam beradi. Bunga misol tariqasida 2011-yildan buyon Singapurda o'tkazib kelinayotgan Singapur Writers Festival (SWF) ni keltirish mumkin. Singapur Yozuvchilar Festivali Singapur Milliy San'at Kengashining tashabbusi bilan tashkil etiladigan muhim adabiy tadbir hisoblanadi. 1986-yilda tashkil etilgan festival Singapur va Osiyo adabiyotini xalqaro miqyosda targ'ib qilish, shuningdek global yozuvchilarni singapurliklarga tanishtirish maqsadida o'tkaziladi. U dunyodagi kam sonli va ko'p tili adabiy festivallardan biri bo'lib, Singapurning rasmiy tillarida – ingliz, malay, xitoy va tamil tillarida olib boriladi.

Bu festivalning asosiy belgilari:

- Ko'p tili yo'nalish: SWF Singapur madaniy xilma xilligini aks ettiruvchi ko'p tili adabiyotni ta'kidlaydi.

- Mahalliy va xalqaro ishtirok: Festivalda mashhur singapurlik yozuvchilar masalan, Meira Chand va Cyril Wong, xalqaro yulduzlar qatorida esa Neil Gaiman va Michael Chabon ishtirok etadi

- Yillik tadbir: 2011-yildan buyon festival har yili o'tkazilib kelinmoqda va minglab ishtirokchilarni jalb qiladi. Unda o'qishlar, seminarlar, yozuvchilar uyiga ekskursiyalar, diskussiyalar va spektakllar bo'lib o'tadi.

Festivalda shuningdek, **Golden Point Award** (Oltin Nuqta Mukofoti) taqdim etiladi. Bu Singapurning rasmiy tillarida she'r va qisqa hikoyalar uchun milliy tanlovdir. U yangi adabiy iste'dodlarni ochish va kelajakdagi yozuvchilarni qo'llab-quvvatlash maqsadida o'tkaziladi. Ushbu festival har yili turli xil mavzularga bag'ishlanadi. Masalan, 2024-yil 8-noyabrda 17-noyabrgacha bo'lib o'tgan festivalning mavzusi **"In our nature"** (Tabiatimizda) bo'lib, insonning tabiat bilan aloqasiga qaratildi. 2025-yil uchun ushbu festivalni tashkillash 7-noyabrda 16-noyabrgacha rejalashtirilgan. Festivalning mavzusi **"Shape of to Things Come"** (Kelajakning Shakli). SWF adabiyotga bo'lgan mehrni rivojlantirish va madaniy almashinuvni qo'llab quvvatlash uchun muhim platforma bo'lib qolmoqda.[3, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/literary-tourism-sector-outlook>]

Mamlakatimizda ham Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-apreldagi 338-sonli "Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini kompleks rivojlantirish, jumladan, tog'li hududlarda ekologik turizmini rivojlantirish yuzasida chora-tadbirlar dasturi"da 2019- yil 9-maydan boshlab har yili Abdulla Oripov xotirasiga bag'ishlangan **Golden Word** xalqaro adabiyot festivalini o'tkazish vazifasi belgilangan edi. Dastur ijrosini ta'minlash, O'zbekiston Qahramoni, madhiyamiz muallifi Abdulla Oripov xotirasini abadiylashtirish, Shahrisabzni "Festival shahri"ga aylantirish maqsadida 2019-yil 8-9 may kunlari Qarshi va Shahrisabz shaharlarida " Oltin so'z" I xalqaro adabiyot festivali o'tkazilgan. Festivalda dunyoning turli mamlakatlaridan shoirlar, yozuvchilar hamda jurnalistlar ishtirok etgan, festival doirasida Qarshi shahridagi Abdulla Oripov nomidagi ona tili va adabiyoti fanini chuqurlashtirib o'qitishga ixtisoslashgan maktab internatida adabiy uchrashuv o'tkazilgan, Qarshi va Shahrisabz shahridagi tarixiy-madaniy maskanlarga, G'uzor tumanidagi "Tohir-Zuhro" majmuasiga tashrif, mushoiralar tashkil etilgan. 2020-yilning 19-20-dekabr kunlari "Oltin so'z" II xalqaro adabiy festival pandemiya sababli virtual formatda o'tkazilgan. Unda dunyoning 50 ta mamlakatdan 200 nafardan ortiq ijodkorlar ishtirok etishgan. Osiyo-Afrika, Yevropa-Amerika ijodkorlari ingliz tilida, hind, turk, ispan, o'zbek, italyan shoirlari o'z tillarida seksiyalar tashkil etishgan.[4, <https://daryo.uz/k/2019/05/07/ozbekistonda-abdulla-oripov-xotirasiga-bagishlangan-oltin-soz-xalqaro-adabiyot-festivali-otkaziladi>] Biroq qarorga muvofiq har yili o'tkazilishi lozim bo'lgan "Oltin so'z" xalqaro adabiy festivali 2021-yildan buyon tashkillanmay kelmoqda. Bu esa madaniy tadbirning davomiylikka ega bo'lishi uchun zaruriy choralar ko'rilmaganligi va davlatning madaniy siyosatidagi kamchiliklarini ko'rsatadi.

Yana bir misol tariqasida 2022-yil sentyabrida Toshkent va Buxoro shaharlarida o'tkazilishi rejalashtirilgan **"Buyuk ipak yo'lidagi adabiy festivali" (Silk Road Lit Fest)** to'xtatilgan. Xususan, O'zAda e'lon qilingan maqolada ushbu xalqaro festival Yozuvchilar uyushmasi, Tashqi ishlar hamda Turizm va madaniy meros vazirligi, mamlakatning Londondagi elchixonasi va "Buyuk ipak yo'lidagi adabiy festival" ma'muriyati hamkorligida o'tkazilishi qayd etilgan. O'zAga intervyu bergan Yozuvchilar uyushmasi Xalqaro aloqalar va badiiy tarjima bo'limi raisi Rustam Musurmonning aytishicha, 2021-yilda O'zbekistonning Buyuk Britaniyadagi turizm brendi elchisi **Sofi Ibbotson** uyushmaga mazkur festivalni o'tkazish taklifi bilan murojaat qilgan. Festival direktori hisoblangan Sofi Ibbotson O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi bilan kelishgan holda tadbir dasturini ishlab chiqqan. Hatto ishtirokchilar ro'yhati ham shakllantirilgan. Bu xalqaro adabiy festival doirasida yigirmadan ortiq tadbirlar: adabiy munozaralar yangi kitoblarni taqdimoti, dolzarb adabiy mavzulardagi seminarlar o'tkazilishi, festival badiiy tarjima, o'zbek adabiy an'analari, o'zbek mualliflarining asarlarini Yevropa nashrlarida chop etish, zamonaviy sharoitlarda noshirlik biznesini rivojlantirish kabi masalalarni qamrab olishi rejalashtirilgan edi. Festivalni Buyuk Britaniya tomonidan tashkil etishda **"Shute Festival"** adabiy festivali ma'muriyati, Osiyo adabiy agentligi, Osiyo ishlari bo'yicha Qirollik jamiyati Britaniya kengashi ishtirok etishi belgilangan. Shuningdek, Markaziy Osiyo mintaqasi tarixi va madaniyatiga oid asarlar chop etgan xorijlik yozuvchilar, nashrlar,

adabiy agentliklar va kitob sotuvchilari, o'zbek yozuvchilari va shoirlari ishtiroki kutilayotgani ta'kidlangan. Jumladan, Britaniya tomoni ma'ruzachilari sifatida taniqli tarixchi olimlar – **Uilyam Dalrimpl, Piter Frankopan**, O'zbekistonga oid kitoblarni muallifi **Kerolayn Iden** qatnashishi rejalashtirilgan. Biroq, tadbirga oz vaqt qolganda Yozuvchilar uyushmasi hamkorlik qilish fikridan qaytgan.[4, <https://oyina.uz/uz/article/949>] Bunga sabab esa **birinchidan**, tashabbuskorlar taqdim etgan ilk dastur loyihasida o'zbek adabiyotiga aloqasi bo'lmagan masalalarni asosiy o'rinni egallagani. Masalan, "Madaniy repatriatsiya va o'tmishni xisobga olish", "O'rta Osiyoda arxeologiyani nima kutmoqda", "Sayohatlar haqida maktub", "Botanik san'at", "Nikita Makarenko bilan uchrashuv"; **ikkinchidan**, Yozuvchilar uyushmasi tomonidan taklif qilingan dasturda ko'rsatilgan: "She'riyat va makon" (o'zbek she'riyatining bugungi kuni haqida suhbat. Moderator: O'zbekiston xalq shoiri Usmon Azim), "Abdulla Qodiriy uy-muzeyida yozuvchi Xurshid Davron bilan suhbat", "XXI asr Britaniya va o'zbek nasri: avangard va an'anaviylik" (Moderator: O'zbekiston xalq yozuvchisi Isajon Sulton), "Adabiyot va kino: badiiy asarni ekranga ko'chirilishi. Erkin A'zam va britaniyalik ma'ruzachi ishtirokida adabiy suhbat" kabi mavzularning tashabbuskorlar tomonidan ayrimlarinigina qabul etilishi; **uchinchidan**, Yozuvchilar uyushmasi tomonidan 2021-yil ohirida 10 nafar xorijlik mehmonga mo'ljallab smeta hujjatlari tashkillanganligi va tegishli mablag'lar ajratilganligi, biroq 2022-yil may oyida tashabbuskorlar 36 kishidan iborat ro'yxatni uyushmaga taqdim etganligi; **to'rtinchidan**, bo'lib o'tgan adabiy tanlovga S.Ibbotson adabiy tanlov hakamlariga O'zbekiston tomonidan vakil qabul qilinmasligini aytishi; **beshtinchidan**, festival dasturida Yozuvchilar uyushmasi tomonidan istalgan Osiyo adabiy agentligi va O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi o'rtasida muzokaralarga mutlaqo vaqt ajratilmaganligi; **oltinchidan**, Abdulla Qodiriy uy-muzeyida taniqli yozuvchi Xurshid Davron bilan o'tadigan adabiy suhbat o'rniga konsert dasturini uyushtirish g'oyasini tashabbuskorlar tomonidan berilishi va bir qator boshqa talab va takliflarning rad etilishidir.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqadigan bo'lsak, Yozuvchilar uyushmasi zimmasiga faqat festivalni tashkillash va moliyalashtirish vazifalarini yuklatilishi, o'zbek adabiyotini xorijliklarga ko'proq tanitish imkoniyatining kamligi uyushma e'tiroziga sabab bo'lgan. Yozuvchilar uyushmasi adabiyotga an'anaviy nigoh bilan qaragan bo'lsa, narigi taraf adabiyotni kattaroq kontekstga joylashni shu orqali festivalni madaniyat va turizm tadbiriga aylantirishni istagan. Va bu masala mavhumligicha qolgan. Aslida buning zamiridagi g'arbiy qarashlar va yondashuvlardagi o'zaro tushunmovchilikdir. Bugun rivojlanish jihatdan eng orta qolgan Afrika adabiy festivallarni o'tkazish an'anaga aylanib borayotgan bir paytda boy adabiy merosi va kundan kunga rivojlanib, sayqallanib borayotgan zamonaviy adabiyotga ega bo'lgan O'zbekistonda yuqoridagi kabi holatlarni sodir bo'lishi va bu kabi katta mashtabni qamrab olgan adabiy tadbirlarni o'tkazilmasligi nafaqat adabiyot sohasi balki turizm sohasi uchun katta yo'qotishlardan biri deb bilaman. Chunki, bunday festivallarning o'tkazilishi natijasida yozuvchi va shoirlarimiz asarlari uchun Yevropa nashrlariga kengroq yo'l ochiladi, bu orqali xorijiy kitobxonlarni yurtimizning boy adabiy va madaniy an'analari bilan tanishtirish, qiziqitirishga keng imkoniyat yaratadi. Adabiyotni turizm orqali, turizmni adabiyot orqali targ'ib qilish bugungi kunda dunyodagi eng zamonaviy usullardan biridir. Bu usul orqali adabiyot va turizm o'zaro bog'liq holda rivojlanadi.

2. Innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish

Texnologiyalar taraqqiy etgani sari insoniyatga kundan kunga keng imkoniyatlar eshigini ochmoqda. Zamonaviy texnologiyalardan unumli foydalangan holda yozuvchilar haqida virtual turlar, audiovisual materiallar, interaktiv multimedia kontentlar yaratish; virtual kutubxonalar tashkillash, mashhur yozuvchilar va ularning ijodi haqida jahon tillarida elektron platformalar yaratish, ularning ijodiy merosini raqamli platformaga o'tkazish, jahon auditoriyasiga bag'ishlangan ochiq resurslarni shakllantirish; yozuvchilar marshrutlari bo'yicha mabil ilovalar, interaktiv xaritalar hamda sayohat qiluvchilar uchun navigatsiya tizimini yaratish; ijtimoiy tarmoqlardan unumli foydalangan holda yozuvchilar ijodini keng tarqatish, badiiy asarlardan yangi avlodga qiziqarli va ibratli kontentlar yaratish, podkastlar, video-suhbatalar, multimedia loyihalarini tayyorlash lozim. Bularni amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektorlar hamkorligi, qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqish, adabiy turizm loyihalarini moliyalashtirish, grantlar va imtiyozlar tizimi, innovatsion loyihalarni rag'batlantirish lozim. Adabiy turizmni rivojlantirish faqat turizm sohasi emas, balki mamlakatning madaniy diplomatiyasini rivojlantirishning eng muhim yo'nalishi hamdir.

3. Raqamli marketing xizmatlarini amalga oshirish

Hozirgi jamiyat rivojlanishining shunday bosqichida turibdiki, bu bosqichda yangi axborot texnologiyalarning tez tarqalish jarayoni va shu jarayon ta'sirida ijtimoiy iqtisodiy hayotning ko'plab jabhalarida o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Global axborot va kommunikativ texnologiyalarning rivojlanishi natijasida paydo bo'lgan elektron muhitning mavjudligi va shu muhitning afzalliklaridan foydalangan holda raqamli marketing strategiyalarini ishlab chiqish va foydalanish lozim. Masalan, QR kodlar orqali adabiy meros haqida ma'lumot olish va Raqamli marketing orqali adabiy turizmni targ'ib qilish samaradorligini oshirish mumkin. Kontent marketingi va hikoya yaratish usullari turistlarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. **Kontent marketingi** – bu ishonchni qozonish va potentsial mijozlarni jalb qilish, iste'molchilar uchun foydali ma'lumotlarni yaratish yoki tarqatishga asoslangan marketing usullari to'plami. Kontent marketing to'g'ridan to'g'ri reklama emas, balki bilvosita auditoriyani ishonitiradigan yuqori sifatli, dolzarb va qimmatli ma'lumotlarni tayyorlash va tarqatishni o'z ichiga oladi.[6,78]

4. Yosh avlodga adabiy merosga nisbatan qiziqishini uyg'otish

Adabiy meros yoshlar xarakterini shakllantirishda, milliy qadriyatlarimizni, tarix va madaniyatimizni tushuntirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, adabiyot millatning ma'naviyatini ta'minlaydigan omil bo'lib, ularni vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida haftaning har juma kuni o'tkaziladigan ma'naviyat soatlarida adabiy turizm bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish va albatta adabiy ekskursiyalar va sayohatlar tashkil etish lozim. Chunki, dono xalqimizning hikmatli gaplari bo'la "Ming marotaba eshitgandan, bir marotaba ko'rgan afzaldir". Darhaqiqat, bunday sayohatlarning tashkillanishi, o'quvchi yoshlarning sevimli yozuvchilari yashagan, ijod qilgan joylarini o'z ko'zlari bilan ko'rishi, zamonamizning mashhur yozuvchilari hamda shoirlari bilan o'tkaziladigan adabiy uchrashuvlar qalblarida adabiyotga bo'lgan muhabbatni yanada oshirishga, badiiy asarlar mohiyatini teran anglab yetishiga, his etishiga turtki bo'ladi. Katta taassurot bilan qaytgan o'quvchi shubhasiz bu sevinchini oila a'zolari bilan bo'lishishi tabiiy. Natijada nafaqat o'quvchida balki uning oilasida ham adabiy meroslarga nisbatan hurmat va qadr tuyg'usi shakllana boshlaydi. Va bu ichki adabiy turizmni rivojlanishiga ham sabab bo'ladi.

Tarjimashunoslikning adabiy turizmni rivojlantirishdagi ahamiyati

Bugungi kunda jahon miqyosida tarjimaning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Xalqaro aloqalari rivojlangan mamlakatlar uchun tarjima xizmatlariga bo'lgan ehtiyoj tabiiy holdir. Tarjima turli xalqlarni iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy nuqtai nazaridan birlashtiruvchi hamda davlatlararo munosabatlarni mustahkamlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Shu boisdan tarjima faoliyatini turli xalqlarni yaqinlashtiruvchi ko'priq deb ta'riflash mumkin. Tarjima azaldan insoniyatning ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy va ma'rifiy hayotida muhim rol o'ynab kelgan. Qadim zamonlardan boshlab tarjima jarayoni turli xalqlar o'rtasidagi siyosiy-iqtisodiy aloqalarni o'rnatishda, millatlararo adabiy hamkorlikni rivojlantirishda mustahkam poydevor vazifasini o'tagan. Tarjima insoniyat taraqqiyotida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan omillardan biridir. Hozirgi kunda tarjima milliy adabiyotni boyitish, ma'naviy qadriyatlar va g'oyalarni almashish vositasi deb qaraladi, tarjimon esa haqiqiy ijodkor adib sifatida e'tirof etiladi. Shu sababdan adabiy turizmni xalqaro miqyosda yozuvchilar ijodini tanitish orqali rivojlantirishda tarjimashunoslik sohasi katta ahamiyat kasb etadi.

XX asrda tarjima sohalarida qilingan rang-barang ishlar tarix bo'lib qoldi. Bu asr o'zbek tarjimonlarining aksariyati badiiy ijodkorlik bilan shug'ullanuvchi adib, shoir, dramaturg, jurnalist, tarjimonlar edi. XX asrning boshida Maxmudxo'ja Behbudiy bizning ma'rifiy-madaniy dasturimiz sifatida O'zbekiston yoshlari to'rt tilni bilmaklari lozim. Bu bizning dunyo zamonaviy madaniyati va ilm-fanini egallashimizga, dunyoda o'z o'rnimizga ega bo'lishimizga, ilg'or millatlar qatoridan o'rin olishimizga xizmat qiladi, degan g'oyani ko'tarib chiqdi va butun kuch-g'ayrati bilan shu oliyanob g'oyani amalga oshirishga intildi. XX asr madaniyatida yorqin iz qoldirgan bizning adib, shoir va tarjimonlarimiz Abdulla Qodiriy, Cholpon, Oybek, G'afur G'ulom, Uyg'un, Usmon Nosir, Abdulla Qahhor, Maqsd Shayxzoda, Mirtemir, Zulfiya, Sidqi Xundayliqiy, Mirkarim Osim, Mirzakalon Ismoiliy, Hamid G'ulom, Nabi va Abdurahmon Alimuhammedov Behbudiyning idealiga javob beradigan to'rt tili tarjimon edilar. O'tgan asrda O'zbekistonda Sharq tillaridan o'zbek tiliga tarjima qiluvchi ulkan olim, ulamo tarjimonlar otryadi maydonga chiqib arabshunos, forrushunos, turkshunos allomalardan Ubaydulla Karimov, Abdufattoh Rasulov, Abduqodir Murodov, Shoislom Shomammedov, Chustiy, Abdulla Nosirov, Ashraf Ahmedov, Anisiy, Xurshid, tarjimashunoslik maktabi asoschi G'aybullay Salomov singari fozil tarjimonlar asrlar qarida bizga sirlarini ochmay

yotgan Farg'oniy, Xorazmiy, Zamaxshariy, Ibn Sino, Beruniy, Xayyom, Xofiz, Sa'diy asarlari bilan o'z ona tilimizda tanishish imkonini berdilar.[7,14] Yuqorida keltirilgan tarjimon olimlarimizning say-harakatlari tufayli Yevropa adabiyoti: Shekspir asarlari ("Hamlet", "Otello", "Qiroli Lir"), Gyote ("Faust"), Tolstoy ("Urush va tinchlik", "Anna Karenina"), Dostoyevskiy ("Jinoyat va jazo"), Chexovning birqancha hikoyalari; Zamonaviy jahon adabiyoti durdonalari: Gabriel Garsia Markes ("Yolg'izlikning yuz yili"), Ernest Hemingvay ("Alvido Qurol", "Chol va dengiz"), Jorj Oruell ("1984"), Kafka ("Jarayon"); Sharq adabiyotidan: Firdavsiy ("Shohnoma"), Umar Hayyom ruboiylari, Hofiz g'azallari, Sa'diy ("Guliston", "Bo'ston") kabi jahon adabiyoti va madaniyatining nodir namunalari bilan o'z tilimizda tanishish adabiy dunyoqarashimizni kengaytirish, boshqa xalqlarning tarixi, madaniyati va qadriyatlarini o'rganish va dunyoga yangi ko'z bilan qarash imkonini berdi. O'zbek tiliga tarjima qilingan jahon adabiyoti asarlari salmog'i olti yuzdan oshadi. Bugun o'zbek kitobxoni bu asarlarni sevimli mutolaa qilmoqda.

Ma'lumki, o'zbek adabiyotining sara namunalari jahonning ko'plab tillariga tarjima qilingan. XX asrda yashagan Abdulla Qodiriy, Oybek, Primqul Qodirov, Odil Yoqubov kabilarining asarlari rus tilida jaranglagan.[8,97] Eng ko'p tarjima qilingan o'zbek adabiyoti namunalari: Alisher Navoiy asarlari – Navoiyning "Xamsa", "Lison ut-tayr", "Mahbub ul-qulub" kabi asarlari ingliz, nemis, fransuz, rus, turk tillariga; Abdulla Qodiriy romanlari – "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" asarlari rus, ingliz, nemis, fransuz, turk; Oybek asarlari – "Qutlug' qon", "Navoiy" kabi asarlari rus, ingliz; G'afur G'ulom asarlari – "Shum bola" va boshqa hikoyalari rus, ingliz, nemis; Abdulla Qahhor asarlari – "Dahshat", "Sinchalak" kabi asarlari rus, ingliz, nemis; Odil Yoqubov – "Ulug'bek xazinasi" va "Ko'hna dunyo" romanlari rus, ingliz; Erkin Vohidov va Abdulla Oripov she'riyati rus, – ingliz; Tohir Malikning "Shaytanat" romani turk va rus; O'tkir Hoshimov asarlari – "Dunyoning ishlari", "Ikki eshik orasi" kabi asarlari rus, ingliz; Primqul Qodirov – "Yulduzli tunlar", "Avlodlar dovoni" romanlari rus, ingliz, turk; Said Ahmad – "Ufq" trilogiyasi va "Kelinlar qo'zg'oloni" asarlari rus, ingliz; Murod Muhammad Do'stning "Lolazor" romani turk, rus va boshqa tillarga tarjima qilingan.

So'nggi yillarda O'zbekistonda adabiy tarjima sohasiga katta e'tibor berilmoqda va yangi avlod yozuvchilarining asarlari ham chet tillarga tarjima qilinmoqda. Zamonaviy o'zbek adabiyotidan chet tillarga tarjima qilingan asarlar: Luqmon Bo'rixonning "Jaziramadagi odamlar" romani, Erkin A'zamning "Shovqin" va boshqa hikoyalari, Ulug'bek Hamdamning "Muvozanat" va "Isyon va itoat" romanlari, Jamol Kamolov va Muhammad Yusufning she'riy to'plamlari, Zulfiya Qurolboy qizining hikoyalar to'plami, Xurshid Do'stmuhammad hikoyalari, Shavkat Rahmon, Salomat Vafu, Usmon Azimning she'riy to'plamlari Nazar Eshonqul ning "Maymun yetaklagan odam" va boshqa hikoyalari ingliz va rus tillarga tarjima qilingan.

Bu ro'yxatda zamonaviy o'zbek adabiyotining benazir yozuvchisi **Isajon Sulton** nomini alohida ta'kidlashni lozim deb bildim. Isajon Sultonning asarlari o'zining badiiy yuksak saviyasi, chuqur falsafiy mazmuni va betakror obrazlar tizimi bilan ajralib turadi. Yozuvchining asarlarida sharqona donishmandlik, sufiylik falsafasi va zamonaviy dunyoqarashlari uzviy bog'lanib ketgan. Isajon Sultonning asarlari nafaqat O'zbekistonda, balki xorijning bir qator mamlakatlarida ham e'tirof etilib yusak unvonlarga sazovor bo'lgan. Yozuvchi o'zbek adabiyotini xalqaro miqyosga olib chiqqan ijodkorlardan sanaladi. Masalan, 2011-yilda "Qismat" hikoyasi AQSHning Chikago shahrida chop etiladigan "Leksikon" adabiy jurnali tomonidan e'lon qilingan xalqaro tanlov g'olibi deb topilgan. 2014-yilda "Bog'i Eram" hikoyasi Turkiyaning Alaniya shahrida chiqadigan "Guncel Sanat" jurnalining xalqaro adabiy tanlovida g'olib deb topilgan. 2017-yilda "Shamolli kecha" hikoyasi B.B.Bianki nomidagi Rossiya-Belorusiya xalqaro adabiy tanlovining maxsus sovriniga sazovor bo'lgan. [9,379]

Keyingi yillarda hikoya va romanlari bilan kitobxonlar e'tiborini qozonayotgan Isajon Sulton asarlari turk kitobxonlarini ham befarq qoldirmayapti. Adib hikoyalari Turkiyaning markaziy jumalari chiq etilgan. Shuningdek, o'quv qo'llanma va o'zbek adabiyotidan tuzilgan antologiyalardan joy olgan. Yozuvchi hikoyalari kitobxonlarga ziyrak tarjiymon, o'zbek madaniyati ixlosmandi Husayn Oqbo'sh bilan birgalikda kitob holida tarjima qilinadi. Tarjima qilingan hikoyalarni mas'ul muharrir Otaturk universiteti dotsenti, o'zbek adabiyoti va folklorining zahmatkash tadqiqotchisi Husayn Boydemirga yuboriladi. Husayn Boydemir nihoyatda sinchkovlik bilan tarjimoni ko'zdan kechirib qiyoslaydi. Kitob shu tarzda jarayonlardan o'tib nashriyotga beriladi va Guncel Sanat jurnalining Baygen nashriyotida tanliq yozuvchi Arslan Bayir so'zboshisi bilan chop qilinadi. To'plamga yozuvchining 8 ta hikoyasi kiritilgan. "Shamolli kecha", "Bog'i Eram", "Mansub-1984", "Qo'riqchi" (M.Yo'ldoshev tarjimasi), "Farishta",

"TODD", "Sofiya" (Husayin Boydemir tarjimasini), "Qismat" (Isajon Sulton tarjimasini) [10,362]

Uning mashhur "Boqiy darbadar" , "Navoiy", "Beruniy", "Bilgaxoqon" kabi yigirmaga yaqin asarlari rus, ingliz, turk, ozarbayjon kitobxonalari tomonidan katta qiziqish bilan mutolaa qilinmoqda. Buni Isajon Sulton ijodi bo'yicha yozilgan ilmiy maqola, taqriz, adabiy suhbat va maktublar jamlangan "Yetuklik jozibasini" deb nomlangan toplamda keltirilgan xorijlik yozuvchi, tadqiqotchi va talabalarning yo'llagan maktublarida bitilgan fikr-mulohazalardan bilib olsak bo'ladi. Shulardan argentinalik yozuvchi **Viktoriya Kasersning** "Isajon Sulton bilan O'zbekistonga sayohat" nomli maqolasi e'tiborimni tortdi. Maqolada muallif "olti bosqichli tanishuv nazariyasi"ni adabiyot orqali bog'lanish imkoniyatlari bilan boyitib, o'zining o'zbek adabiyoti bilan tanishish yo'lini tasvirlaydi. Avval Borxesning "Marvlik Hakim" asari orqali O'zbekiston haqida dastlabki tasavvurga ega bo'lgan muallif, keyinchalik AQSHning Ayova shtatida tashkillangan xalqaro yozuvchilar dasturida o'zbek shoiri A'zam Obidov bilan uchrashib, uning orqali o'zbek madaniyati bilan yaqindan tanishadi. So'ngra yozuvchi Isajon Sulton bilan o'rnatilgan do'stlik tufayli o'zbek adabiyoti xususiyatlarini chuqurroq anglaydi va uning "Qismat" hikoyasidagi ramziylik, majoziylik kabi badiiy vositalarni tahlil qiladi. Maqola Argentina va O'zbekiston adabiyoti o'rtasida o'zaro aloqalar va madaniy ko'priklar qurish g'oyasi bilan yakunlanadi.[11/357] Yana bir AQSHning Michigan universiteti tadqiqotchisi **Kristofer Fortning** "Isajon Sulton va Postmodernizm" mavzusidagi maqolasida Isajon Sulton ijodining G'arb adabiy an'analari kontekstida tahlili amalga oshirilgan. Muallif yozuvchining asarlarini postmodernizm, indianist adabiyoti, magik realizm va postsovet adabiyoti nuqtai nazaridan o'rganadi. Tadqiqotchi I.Sulton ijodining o'ziga xosligini, uning postmodernistik elementlarni an'anaviy bayon uslubi bilan uyg'unlashtirish, inson va tabiat munosabatini tasavvufiy qarashlar asosida qayta anglash, globallashuvga nisbatan murakkab munosabatini ko'rsatadi. Maqolada "Boqiy darbadar" romani, "TODD", "Sofiya" va boshqa asarlar tahlili orqali yozuvchining badiiy kontseptsiyasi ochib berilgan. Tadqiqotchi Isajon Sulton ijodining betakrorligi – indianistik yondashuvning tasavvufiy g'oyalar bilan uyg'unlashuvida ekanligini

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://kun.uz/news/2023/10/16/ozbekistonda-turizm-sohasi-2017-2023-yillarda-islohotlar-qanday-natijalarga-olib-keldi>
2. <https://wah.news/pages/1>
3. <https://www.futuremarketinsights.com/reports/literary-tourism-sector-outlook>
4. <https://daryo.uz/k/2019/05/07/ozbekistonda-abdulla-oripov-xotirasiga-bagishlangan-oltin-soz-xalqaro-adabiyot-festivali-otkaziladi>
5. <https://oyina.uz/uz/article/949>
6. Bakirovna K. Z. The Rhythm of the Literary Impact. ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 8(9), 2019.

ta'kidlaydi va uning asarlarini ingliz tiliga tarjima qilish istagini bildiradi.

Muhokama. Yuqorida keltirilgan maqolalardagi fikr-mulohazalardan ko'rinib turibdiki, tarjimashunoslik va xalqaro adabiy turizm o'rtasidagi aloqa muhim ahamiyatga ega bo'lgan mavzu sanaladi. Chunki, adabiy merosni xalqaro miqyosda tanitish bevosita milliy adabiyot namunalari boshqa tillarga tarjima qilish orqali amalga oshiriladi. Bu esa o'z navbatida chet ellik kitobxonalarni o'sha adabiyot yaratilgan makonlarga tashrif buyurishga undaydi. Tarjima – ikki millat o'rtasida madaniy ko'priklar vazifasini bajaradi. Tarjima qilingan asarlar asosida o'tkaziladigan xalqaro adabiy anjumanlar, festivallarga xorijiy mehmonlarning tashrifi adabiy turizmning muhim qismidir. Tarjimashunoslik sohasini rivojlantirish orqali milliy adabiyotning jahon miqyosida tanilishi, o'z navbatida, iqtisodiy manfaat keltirish bilan birga, madaniyatlararo muloqotni ham kuchaytiradi.

Xulosa o'rni, yozuvchilar merosini tanitish yo'lidagi har qanday sa'y-harakatlar avvalo adabiy hamjamiyat, so'ngra mahalliy aholi va turizm industriyasiga foyda keltiradi. Buning uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, xalqaro aloqalarni kengaytirish va mahalliy aholini jalb qilish muhimdir. Adabiy turizm madaniy qadriyatlarini targ'ib etishning eng samarali usuli bo'lib, yozuvchilar ijodi orqali milliy o'zlikni asrash uni dunyo miqyosida tanishtirishga xizmat qiladi. Adabiy turizm sohasini rivojlantirish uchun kompleks yondashuv, barqaror rivojlanish tamoyillari va xalqaro hamkorlik zarur. O'zbekiston madaniyati Markaziy Osiyo xalqlarining ko'p asrluk an'analari va turmush tarzi bilan chambarchas bog'liq bo'y madaniy meros va tarixga ega bo'lgan mamlakatdir. Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashganligi, hududida ko'plab me'moriy yodgorliklari, qadimiy qal'a obidallari, sirli hamda noyob tabiati, rang-barang afsonalarga boy xalq og'zaki ijodi namunalari va bebaho adabiyoti bilan jahon madaniyatda yetakchi mavqega ega. Biz kabi yoshlar oldida, O'zbekiston adabiy merosini xalqaro maydonlarda tanitish, adabiy an'analarni davom ettirish va o'zimizdan keying yosh avlodga uzatish, yozuvchilarni xotirasini abadiylashtirish kabi bir qator vazifalar turadi. Bularni amalga oshirishda adabiy turizm sohasida jahon standartlariga mos keladigan yangi innovatsion loyihalarni shakllantirish va bu harakatlarni rag'batlantirish lozim.

7. Qobilova Z., & Binnatova, A. SHARQ MUMTOZ ADABIYOTSHUNOSLIGIDA AN'ANA VA O'ZIGA XOSLIK MASALALARINING NAZARIY ASOSLARI. Interpretation and researches, 1(1), 2023.

8. Tursunova, N. FOLKLORE MOTIVES IN MUKIMIY'S WORK. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(09), 2021.

9. Xurramov, O. Raqamli marketing. – Buxoro; 2021. 78 b.

10. G'afurov I. Tarjima san'ati – Toshkent; 2023. 14 b.

11. Nazarov B., Sattorova G., Qo'chqorova M. Isajon sulton nasri va badiiyati – Toshkent; 2017.